

EX

Az első jugoszláviai magyar irodalmi évkönyvről a kötet egyik szerkesztője, Fenyvesi Ottó beszél

A Magyarországon megjelenő Újhold-Évkönyv — amely betekintést nyújt az év folyamán irodalmi folyóiratokban megjelent tanulmányok, versek, prózaalkotások legjavába, egy svájci kritikus szerint: „A magyar irodalmi élet legfontosabb és leginkább örömteli vállalkozását jelenti, a negyven évvel ezelőtt betiltott Újhold feltámasztása.” Nos, Az Újhold-Évkönyv mintájára a jugoszláviai magyar irodalom is hamarosan megkapja saját évkönyvét, amely ezentúl a szerkesztők elképzelése szerint rendszeresen jelenik meg EX címen. Fenyvesi Ottó, az évkönyv egyik szerkesztője ismerteti ezúttal az évkönyv célját, profilját, a már összeállt első kötet anyagát, valamint szól a reprezentatív szöveggyűjtemény rendelkezéséről és szellemi életünkben betöltendő szerepéről is.

— Az évkönyv ötlete 1989 tavaszán fogant meg bennem, amikor bizonyos dolgok „tisztázódtak”, és némiképp helyrerázódtak az 1933-ban leváltott és részben elhallgatott „nemzedékem” körül. Személy szerint viszolyogtam attól, hogy a 83-ban hatalmas szétzúzott szerkesztőség hat év múltán, 39-ben visszakerüljön az Új Szimposionba. Anakronisztikusnak éreztem ezt az elképzelést. Egyrészt nemzedékem tagjai időközben jócskán megváltoztak, különböző profilú, érdeklődésű emberek lettek, és szerintem elég nehéz lett volna újra összeszedni a szálakat, megszervezni egy állandó jellegű munkát, amit egy komoly folyóirat megkövetel. Másrészt pedig felnőtt egy új nemzedék, amelynek tagjai helyet és teret követeltek maguknak, és természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni őket. Éppen ezért az évkönyv gondolata sokkal elfogadhatóbb megoldásnak tűnt.

Az évkönyvet az intézményes formáktól független, szabad valaminek, „orgánumnak” képzeltem el. Az évkönyv körül a Sziveri-féle szerkesztőség tagjai és munkatársai csoportosulnak és természetesen az ő munkáik kell hogy képezzék a könyv gerincét, ezenkívül közülük kerülnének ki a szerkesztők is, akik minden évben változnának. Az elébb említett függetlenség és szabadság abban nyilvánulna meg, hogy az évkönyv nem akar kötődni hivatalos intézményekhez, kiadóhoz. Úgy tervezzük, hogy minden évben elkészítjük és kiadjuk, ha lesz rá lehetőség. Ennek a mostaninak a megjelentetését a Forum Könyvkiadó vállalta, a következő lehet, hogy Szabadkán, Belgrádban, Adán vagy Budapesten jelenik meg. Jó volna, ha „egészségesebb”, pluralisztikusabb viszonyok alakulnának ki könyvkiadásunkban és általában a vajdasági magyarság kultúrájában. Azt hiszem, hogy túlságosan centralizált és nagyon bürokratikus állapotok uralkodtak és uralkodnak e téren. Az irodalmi establishment gyáva és félnék — például tavaly az alkotók gyűlésén még az erdélyi falurombolás elleni tiltakozást sem merte vállalni. Az is baj, hogy itt, félénk, se híre, se hamva a független kis kiadóknak, a magánvállalkozásoknak, amelyek új szint hoznának ebbe a vérszegény és statikus kisebbségi kultúrába. Tudom, hogy ehhez sok pénz kellene. Anyagiak híján nem lehet lapot indítani, könyveket nyomtatni. De azt hiszem, mindenképpen lépünk kell. A dogmatista, sztálinista intézményrendszer életképtelen és inaktív. Az átszerveződés, a változás elkerülhetetlen. Nem tudom, hogy a két világháború között milyen volt konkrétan a kisebbségi magyar írók helyzete és élete Jugoszláviában, de egy eléggé dinamikus irodalmi életet sejtetek abból, ami ránk maradt. Csuka Zoltán például hét újságot alapított, de azonkívül létezett még a Kalangya, a Bácsmezei Napló, a Dél-Bácska, a Szervezett Munkás,

a Híd és még néhány lap; ezenkívül könyveket is adtak ki elég szép számban. Épp ezért merem remélni, hogy a középkelet-európai megújhódással párhuzamosan irodalmunk az elmúlt évtized „blokkádja” után egy mozgékonyabb, dinamikusabb korszak elé néz.

Az évkönyvnek a címe Ex. Az egykori szerkesztőségi tagokon kívül az idősebb és a fiatalabb vajdasági magyar írónemzedék tagjait kértük fel közreműködésre, de lesznek délszláv és magyarországi szerzők is, mint például **Eörsi István, Novica Tadić, Jovica Acin, Vojislav Despotov, Balassa Péter, Zalan Tibor, Szöcs Géza, Aleš Debeljak** és mások. Több mint harminc szerző tanulmányokkal, esszéekkel, verssel és prózával szerepel. A munka kezdetén Lengyel Balázs és Nemes Nagy Ágnes Újhold-évkönyve szolgált útmutatóul, példaként. Hogy végül is más lett belőle, az néhány hónap múlva kiderül, ha megjelenik a könyv. Mindenesetre az én elképzelésem az volt, hogy szokatlan, provokatív évkönyvet csináljunk, amely a legjobb „ex” symposionista hagyományok szellemét tükrözi. Műhelyszerű, folyóiratszerű jellegű akartam neki adni, egy csomó külföldi szerző művét, interjúját beszerkeszteni, amelyek a mostani telített magyar irodalmi színtéren talán még némileg felcsigázhatták volna az olvasók érdeklődését, hiszen a magyarországi olvasótábor jelen pillanatban rengeteg új, érdekes és színvonalas irodalmi és egyéb lap között válogathat. De tudnunk kell azt is, hogy a vajdasági olvasó nem olvashatja rendszeresen a Hittelt, a Holmit, a 2000-et, a Magyar Naplót, a Nappali Házat, de a többi sajtóterméket sem. A magyar irodalomra, azt hiszem, jó hatás-

Fenyvesi Ottó

sal lesz ez a nagy konkurencia. Ezt a konkurenciát nekünk, vajdasági magyar íróknak is tudomásul kell vennünk. Ezért lett volna jó nem szokványos dologgal, koncepcióval kirukkolni. Nem azt akarom mondani, hogy a kiadóba átnyújtott évkönyv változatával **Lozoncz Alpárnak** és nekem valami bajunk volna. Ez egy színvonalas „reprezentatív” szöveggyűjtemény, ami állni fogja a sarat. Az évkönyv egy kompakt szellemi közösségről vall, habár különböző profilú és vérmérsékletű írók, alkotók megtalálhatók benne, de akik ízlés, igényesség, magatartás, szenzibilitás és fogékonyság szempontjából rokonságot mutatnak egymással, egy hullámhosszon vannak. Az 1990-es Ex évkönyv összeállításakor elsősorban irodalmi és esztétikai célok vezéreltek bennünket, és lehet, hogy most, amikor „raszkolnyikovi idők” járnak, és vadítanak, demodénak tűnik, de mi így láttuk jónak.